

Hans Gude

A u t. f ö n d s- o g a k s j e m e g l e r

TELEFON 25067 - 27434 * ØVRE SLOTTSGT. 5 * PRIVAT 99993

TELEGRAMADRESSE: «HANGU»

OSLO, 19.6.1943.

Herr Formannen i
Regjeringsutvalget for Næringslivet,
Minister Eivind Blehr,
Oslo.

Statens forberedelse av overgangen fra krig til fred.

Jeg henvender meg til Dem fordi jeg er bekjent med at^{sk} av Ministerpresidenten har fått i oppdrag å planlegge og forberede de tiltak som blir nødvendige fra Statens side under overgangen fra krig til fred og eventuelt senere.

Det er klart for enhver at slike statlige tiltak blir nødvendige når de titusener krigsbeskjeftigede vender hjem igjen. Det burde også være klart at med det pengesystem som vi no engang har, vil det private næringsliv som er basert på lønnsomhet overhodet aldri kunne absorbere all forhåndenværende arbeidskraft. Endel vil selvsagt finne privat beskjeftigelse, men når forholdene igjen er blitt normale og produksjonen av forbruksvarer har fått løpe for fullt en tid, vil stadig fler atter bli overføldige og måtte skaffes offentlig arbeide eller underhold. Teknikken er jo gått ytterligere sterkt frem samtidig som rasjonalisering er og vil bli videre gjennomført. Idag rasjonaliseres på grunn av mangel på arbeidskraft. Senere vil det gjøres av hensyn til konkurransen og lønnsomheten.

Å peke på samfundsnyttige tiltak som varig kan absorbere all den arbeidskraft som ikke produksjon og omsetning av forbruksvarer og privat byggevirksomhet kan beskjeftige, er ingen sak. Det som derimot vil volde stigende vanskelighet ettersom tiden går, det er finansieringen av disse tiltak.

Formen for finansiering er riktignok gitt: Staten må låne. Og det blir lån på toppen av de store beløp som må til for å greie renter og avdrag på den kolossale gjeldsbyrde som vi alt vil ha. At skatteskruen må brukes i øket utstrekning er uungåelig, selv om vi er programforpliktet til å bringe skattene ned til et "rimelig nivå". Etter som gjelds- og rentebyrden stiger, må Staten uavlatelig øke skattetrykket - direkte og/eller inndirekte - og kommer derved selv til å holde nede den virksomhet hvis trivsel er en nødvendig forutsetning for at skatteinntektene skal bli store. Det hele er derfor selvmotstridende.

Det viktigste er dog den kjennsgjøring at et blomstrende næringsliv forbyr seg selv om noen lengere periode, fordi vi lever under den kapitalistiske lov om "tilbud og etterspørsel". Så snart tilbudet av varer overstiger den kjøpekraft som er tilstede, vil nødvendigvis prisene nåtte falde inntil produksjonen blir ulønnsom. Vi får en ny krise med ny arbeidsledighet og all den elendighet som følger med det.

Jeg bestreider ikke muligheten av å finansiere statstiltak ved lån i noen år utover krigens slutt, men det vil måtte skje ved

Minister Eivind Blehr.

større eller mindre grad av tvang, og gjelds- og rentebyrden blir før eller senere så stor at det ikke kan gå lenger. Et foretagende som ustanselig går med underskudd må tilslutt innstille, og det blir ikke anderledes med Staten.

På den annen side kan vi heller ikke påny la folk bli arbeidsledige eller gå på sultelønn når et stadig fra høyeste hold blir lovet at "alle skal komme til å tjene godt og alle skal eie noe".- Man gjør en feil når man sier (og formodentlig tror) at pengenes makt er brutt. Pengene har makten sålenge de må lånes mot renter.

Både fra Finansdepartementet og fra bankhold har det vært sagt meg at gjelden må betales, men at det må skje over en periode på kanskje 100 år og ved at hele folket "spender livremmen inn." Men produksjonen må opprettholdes, hevdes det, for vi må produsere mer enn vi forbruker slik at overskuddet kan gå til avbetaling på gjelden. Hvem skal da kjøpe overskuddet? Finnes det ett land i verden som ikke er isamme situasjon med stor gjeld og som derfor vil eksportere mer enn det importerer?

Det skulde synes klart at det finansielle problem er det alt overveiende og at det må løses radikalt.

Jeg tør påstå at jeg har en viss innsikt i finansielle spørsmål. Inntil for 7 måneder siden trodde også jeg at nasjonalsosialismen hadde løst det finansielle problem, men jeg forstår no at dette enno ikke er tilfelle. Et stramt dirigert kapitalistisk pengesystem er selvsagt å foretrekke fremfor et udirigert system. Men det er ingen løsning av spørsmålet, i beste fall bare en utsettelse.

Følgende vet vi: Vi lever av varer og ikke av penger. Jo mer varer enhver kan få til rådighet, dess høyere levestandard. Verdens og hvert enkelt lands rikdommer er så store at det kan bli mer enn nokk av alt til alle. Teknikken er så langt fremskreden at produksjonen ikke er noe problem lenger. Vanskene består bare i å kunne fordele all rikdommen. Følgelig må vi ha et pengesystem som både fremmer produksjonen og evner fordelingen uansett hvor store varekvanta som blir produsert.

Om det kapitalistiske pengesystem, som i denne omgang har utviklet seg siden dampmaskinens oppfinnelse, vet vi at det er basert på og bare kan funksjonere sålenge det er knapphet. Vi vet videre at de tidligere kjente kapitalistiske perioder, nemlig Babylon, Athen og Rom, aldri varte mer enn ca. 300 år, mens det Egyptiske rike som ikke hadde det kapitalistiske system med renter, holdt seg i flere tusen år. De kapitalistiske bysamfund skapte en utviklet civilisasjon, mens de ikke-kapitalistiske riker skapte en høy kultur. - I vår tid har vi sett hvorledes Det Britiske Imperium og Amerikas Forende Stater, begge med kolossale livsrum og rikdommer, ikke har kunnet forhindre nød og elendighet midt i all overfloden. Vi vet derfor at det ikke er spørsmål om øket livsrum, men derimot om å utnytte det livsrum man har på den riktige måte.

Sosialøkonome har åpent erklært at de kjender 142 årsaker til at det novarende system ikke kan funksjonere, men at de ikke kan foreslå noen løsning. (prof. Brissmann i Oslo 1935) Det er fremkommet ca. 2.000 forslag til et nytt pengesystem, alle med renter, og intet har gitt noe resultat. Derimot har friøkonomen, L. J. Sömm etter 17 års arbeide fremlagt et forslag uten renter som i store trekk peker på en løsning: "Det positive pengesystem hvis viktigste punkter er: Renten avskaffes, utstedelsen av penger knyttes direkte

Minister Eivind Blehr.

til vareproduksjonen slik at jo mer varer det produseres, dess fler penger blir det også, og istedet for å kreve skatter, vil samfundet gi utbytte så det alltid blir kjøpekraft nokk til å avta varene.

I 7 måneder har jeg no studert "Det positive pengesystem" og etter hvert som jeg har lært å forstå det til bunds, er jeg overbevist om at her har vi i store trekk vegen vi må gå for å kunne oppfylle løftet om, og enhvers berettigede krav på, et godt og sikkert økonomisk utkomme. Gjensidig fordel vil bli en realitet, mens "fellesnytte foran egennytt" er en umulighet, utenfor et fåtall rendyrkede idealister, sålenge systemet forlanger "alles kamp mot alle". Det gjelder såvel menneskene som landene imellom. - Forøvrig er det sikkert at intet folk etter denne krigen vil finne seg i måtte "spenne livremmen inn" i noen lang tid. Det vil ikke finne seg i å mangle "rasjoneringskort" når det er nokk av varer. - "Det positive pengesystem" krever intet av noen. De rike vil også ha fordel av det. Men storfinansien vil motarbeide det fordi utplyndring vil umuliggjøres.

En fornuftig løsning av det finansielle problem som sikrer gode kår for alle vil kunne samle hele det norske folk. Den vil også forhindre at noen stormakt med eller mot sin vilje utnytter oss selv om det vil skje til gjensidig skade, men tvertom sikre at samkvemmet med et hvilket som helst land skjer til gjensidig fordel. Det er store ord, men det er riktig.

Jeg minner om at Berlin har uttalt at de små nasjoner selv får komme med forslag til hvorledes de vil ordne seg. Hvis ikke får de finne seg i å bli diktet fra Berlin.

Tiden er ikke ~~litt~~ inne til noen offentlig diskusjon om pengesystemet, men det er på høye tid at spørsmålet tas opp på ansvarlig hold.

Jeg har forsøkt kortest mulig å trekke frem de viktigste punkter slik som jeg ser saken, og ber Dem - trass i aldri så meget påtrengende arbeidspress - å sette Dem inn i dette spørsmål. Det gjelder ikke bare NS, men hele det norske folk, kanskje Europa med. Vi må gjøre vårt til at freden ikke tapes ved å bli det eksempel som viser vegen for de andre. Man kan nokk slå ihjel bolsheviker, men derimot ikke en åndsretning som bolshevismen. Den slår ned hvor som helst den finner grobunn, og det vil det være hos et folk som må "spenne livremmen inn".

Jeg sender kopi av denne skrivelse til de øvrige medlemmer av utvalget og til finansminister Prytz, og henstiller innstendig til Dem å ta opp det spørsmål jeg har reist til inngående drøftelse på første møte. Herr Sømme og jeg selv står til Deres fulle rådighet og vi vil snart være igang med det kontor som Direktør Whist har lovet oss under Næringssambandets centrale plan- og forsknings institutt. Der vil vi underbygge vårt syn med de nødvendige statistiske data.

Jeg er uhyre spendt på å høre fra Dem, fordi så overmåte meget avhenger av Deres stillingtagen til spørsmålet.

Heil og Sæl,

Hans Gude.